

Izhaja vsak četrtek.
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 43.

V Mariboru 27. oktobra 1870.

Tečaj IV.

Z bojišča.

18. t. m. se je podalo Chateaudun po 10urnim bojeva-
nju Prusom. Francozi so se branili prav junaško in so so-
vražnikov mnogo pomorili, vse je bilo vendar zastoj, ker
Prusov je bilo mnogo več kot Francozov.

O bitvi 14. t. m. pri Parizu, pri kateri so Prusi zgubili
više tri tisoč mož, poroča general Hartmann tako-le: Prvo
krilo 4 in levo krilo 3 je bilo od Francozov vrženo nazaj
nagnano v take položaje, v katerih se ni moglo držati. Fran-
cozi so neudoma napadli naše prednje straže in so jih vr-
gli iz vseh položajev, če ravno so se prav hrabro branili,
Francozi so šli povsod naprej in so s svojimi kanoni in mi-
trelecami tako strahovito na nas streljali, da se nismo mogli
dalje držati. Vsaki bajonetni napad so hrabro odbili. Tri
najvažnejše naše batrije so Francozi vzeli. Nemci so se
branili kakor levi, morali so vendar iz vseh položajev nazaj.
Tako pišejo Nemci sami.

O napadu 14. t. m. Bazaina na obsedno nemško ar-
mado pri Metz, pa pišejo francoske novine tako-le: Bazaine
je z 80.000 možmi napal Pruse, jim uničil 26 bataljonov in
2 konjiška polka, je razdjal plavže in cerkev v Ars-u in je
sovražniku odvzel 193 vozov živeža in streljiva. Vojake ob-
sedne armade morajo večkrat zamenjavati, ker Bazaine s
slepilnimi napadi vojake jako utruja. Bazaine daje vsako
drugo uro znamenje k napadu in začne s topovi streljati. S
tim sili Pruse, da morajo biti vedno na nogah in pazljivi.
Pruski častniki priznavajo, da so tifus, Bazaine in pomanka-
nje spanja trije zlo hudi sovražniki. General Werder je tudi
telegrafiral 21. t. m. pruskemu glavnemu kvartiru te-le pre-
žalostne stvari za Pruse: „Od včeraj sem je morala nehati
vsaka komunikacija med menoj in Epinalom, ter med Epinal-
Lunneville. Telegrafi so cele ure daleč čisto zginoli, želez-
nice so na blizu 100 mestih čisto razkopane in šinje pome-
tane v Mozello. Temu razdjanju je to krivo, da je velik
oddelek posade v Belfortu z porazumljenjem ljudstva in
mnogimi tisoči prostovoljcev marširal proti našemu levemu
krilu. To sem o pravem času zvedel ter nehal napredovati
in začel paziti na sovražno gibanje, ki pa je bilo le navi-
dežno, tako so prostovoljci dosegli svoj namen brez velike
težave. V mestu razpostavljene straže so večidel ujete, ne-
koliko jih je v boju ubitih. Vsled vsega tega sem moral
svojo operacijo prenehati.“ Iz vsega tega bi sledelo, da se
Francozom že nekoliko bolje, Prusom pa slabije godi.

Bazaine je bil tudi poslal svojega adjutanta v pruski
glavni kvartir, ki se je pogovarjal z Bismarkom, zakaj in
kaj se je sklenilo se nič ne zvé, iz početka se je pravilo,
da so se stavili pogoji, pod katerimi bi se naj podala trdnjava
Metz, zdaj je vse tiho.

Garibaldi je že osnoval celo armado v Vogezih iz pro-
stovoljcev, med kterimi je tudi mnogo rednih vojakov in dva
bataljona Italijanov. Razposlal je razklic, v katerem pravi,
da se ima zdaj Pruska vojevati z oboroženim francoskim
narodom.

Streljanje v Pariz je bilo že večkrat napovedano, in se
še zmirom ni počelo, ali ni še vse pripravljeno, ali to res
branijo kakor se sliši, nevtralne vlade, nekaj enakega je go-
tovo; mislimo vendar, da je resnica zadnje, ker najnovejši
telegram od 24. oktobra pravi, da se bode sklenilo začasno

pomirje, in da se bode pogovarjal Thiers z Bismarkom za-
stran miru. Prusi hočejo imeti Elzas in Lotbrinsko in 1500
milijonov frankov odškodovanja za vojsko.

Nemška pravica.

V deželni poljedelski šoli v Krotenhofu pri Gradcu, je
bilo preteklo šolsko leto 27 učencev in sicer 13 v prvem,
9 v drugem in 5 v tretjem razredu. Med temi so bili samo
3 Slovenci, drugi pa vsi Nemci. Za uboge učence je usta-
novljeno 19 štipendij po 100 gold. in 120 gold.

Pred kratkim je deželni odbor imel podeliti 6 štipendij.
Med 22. prosilci za štipendije je tudi bilo 5 Slovencev. Sa-
mo eden Slovencev je vendar dobil štipendijo od 100 gold.,
drugih pet je bilo podeljeno Nemcem.

Kakor se nam iz gotovega vira poroča, so vsa mogoča
prizadevanja, da bi vendar dva Slovencev dobila štipendije,
bila celo brez vsakega uspeha.

Nauk iz tega si naj naši dragi slovenski bralci sami
izpeljajo. Mi samo opomnimo, da se je poljedelska šola v
Krotenhofu ustanovila tudi s slovenskim denarjem, da se tudi
z našim denarjem zdržuje in da štipendije tudi moramo pla-
čati mi z našim krvavo zasluženim denarjem. Ali pa mo-
rebiti večina graškega deželnega odbora misli, da je nam
Slovencem manje potreba povzdige poljedelstva kakor Nem-
cem!? — Ali smo mi samo zato, da moramo plačevati za
druge!? Stokrat smo že rekli in spet smo prisiljeni reči:
„Iz Gradca nimajo Slovenci nič pričakovati!“

Pojasnila

postave gledé povzdige reje goveje živine.

K. §. 9 in 10.

O vzdrževanju plemnih bikov na vzajemne
stroške in o razdelitvi stroškov.

Ker je skušnja učila, da je treba za k večjemu sto plem-
nih krav ali junic enega bika, če se ni velike zgube bati,
si mora več živinorejcev, ki imajo vsi skupaj nekako 100
plemni krav in junic, bika, ako ga ni med njmi, ki bi na
lastne stroške bika kupil in ga drugim živinorejcem posojal.
Boljše bi bilo, da bi si živinorejci vzajemno bika kupili, ker
ima vsak deležnik potem pravico do bika in na njega pazi.

Ako hočejo pri reji kaj pridobiti, je dolžnost živino-
rejcev, si spraviti prav dobrega in prav lepega bika. Izvr-
sten bik, ki zarodi lepa teleta, jim dá tudi več vrednost, in
ako je cena vsakega teleta 5 gl. viša, znaša to na leto od
80 telet že 400 gl. več nego navadni dohodki. Tedaj so
stroški za nakup in rejo bika že prvo leto več kakor povr-
njeni. Vzajemno bika vzdrževati ni težka stvar.

Več sosednjih živinorejcev, ki premore skupaj 80 do
100 krav, naj si spravi vzajemnega primerne bika, ter mu
odmeni priličen blev, ki je od vseh deležnikov precej enako
oddaljen. Bika ali izredijo na vzajemne stroške, ali ga pa
že dorašlega kupijo.

Kolikor jih stane, plačuje vsak po razmerju in se onemu,
ki ga ima v svojem blevu, za plačilo še tudi pripusti gnoj.

Vzajemno si pa mislimo stvar tako, da vsak deležnik plačuje po številu krav; tedaj plačuje oni, ki ima 20 krav, dvakrat več od onega, ki jih le 10 redi.

Ako se biki ne prirejajo, je prilično, vsako leto kupiti plemnega bika, katerega je spuščati po spolnjenem drugim letom na junice, tretjim letom na krave in ga je četrto leto pisanega prodati in drugega bika na njegovo mesto kupiti. Kar se je pri prodaji bika in pri nakupu novega, mlajšega bika denarja prihranilo, naj se odloči za stroške reje.

Korist, katero bi imeli gospodarji po takem ravnanju, je tako očitna, da ni treba obširneje o njej govoriti. Upamo da ne bodo pokazali naši gospodarji manje složnosti od njenih prednikov, ki so imeli za vzajemno rejo plemnih bikov posebne pašnike in travnike.

K. §. 11.

O reji sposobnih in primernih bikov.

Plemni bik je le tedaj popolnoma sposoben in primeren, ako ga ni le dobro rabiti, ampak je tudi enake velikosti, rasti in barve s plemnimi kravami in junicami. Zastran koristi, ki jo imamo od goveda, je treba na troje paziti: na mleko, odebeljenje in vprego. Vse troje se ne da pri istem živinčetu združiti. Da je žival zmolzna in pitovna, mora biti lahke, njezne rasti, drobnih kosti, tenkih nog in mehke dlake. Vprežena žival pa mora imeti ravno nasprotno lastnost; ona mora biti tršate rasti, žilavih, krepkih kosti, debele kože in trde dlake, da jej je mogoče, vsakemu vremenu kljubovati. Ali je mogoče, da je ista žival dvojne rasti? Gotovo ne, in ker to dobro vemo, se moramo po tem ravnati. Živino rejec, ki hoče svoje plemne živali imeti zmolzne in pitovne, mora gnati svojo drobnorasteno, zmolžno kravo k drobnorastnemu biku, ki se je zarodil od prav dobre zmolzne krave; po tem načinu dobiš zmolzna in pitovna teleta. Kdor pa hoče imeti vprežne živine, mora goniti svoje tršate krave k tršatemu biku, in tele še le po šestem mesecu rezati dati in smé prepričan biti, da bode izredil krepkih volov.

Že stara skušnja je, da se zvrže tele, gledé velikosti, po kravi, gledé rasti pa po biku.

Ako vbreji velik bik malo kravo, ne bode tele veliko, ampak visokonož, katero krava prav težko stori; ako pa vbreji veliko kravo enako velik ali tudi manjši bik, bode tele veliko, če dobiva krava, dokler je breja, obilo jesti.

Da se tele gledé telesne velikosti, dobro razvija, je treba dobre in dosta hrane. Visokorastča živinska plemena bolj in bolj pešajo, ako je premalo klaje, zarod za zarodom manjši postaja. A majhnorastča živinska plemena se po dobrej in obilej klaji popravijo, in živali se ne le dobro redijo, ampak pleme postane, gledé rasti, tudi večje. Telesno velikost določuje tedaj tudi klaja in ne sami rod (pleme). Na barvo je pri živini tudi paziti, ker so živali lepe barve večje vrednosti. Od bika in krave enake barve dobiš tudi tele iste barve, a črn bik n. pr. naredi z rjavo kravo (rjavko) grdobarvno tele, z belo ali žolto pa pisano tele. Ker se na to ne gleda, in se brez ozira rabi zdaj bel, zdaj rjav, rdeč in črn bik, se tudi ni čuditi, da imajo nekatere srenje živali vseh barv in je tedaj celo pleme pokvarjeno.

Kaj je nam storiti s perjem od zelja ali pese?

Zarad dolgega deževnega vremena v letošnjem poletju je obilno krme in zelenjave prirastlo, tako da bode živina do zime dovolj zelene krme in paše imela. Ker je pa mogoče, da bode tudi letos ravno tako hitro zima nastopila, kakor lani — marsiktera znamenja in naravne prikazni nam to pravijo — bode se veliko zelene krme pokvarilo in se uničilo, ker je zavoljo premokrotnega zraka in vodenosti posameznih rastlin nikakor posušiti ne moremo. Vendar pa bi se vsako perje od zelja in pese v krmo porabiti dalo, ko bi naši kmetje hoteli napravljati skisališča ter pripravljati si v njih kislo krmo. Popotovaje po Štirskem imel sem dosta priložnosti kmetom priporočevati kislo (skisano) krmo.

Govoril sem o tem predmetu tudi v Ljubnem na gornjem Štajerskem; tam sem od izvrstnega kmetovavca gosp. Pichlmeier-ja zvedel, da si on že pet let z naj boljšim uspehom tako krmo napravlja. To tedaj ni čisto novo; kar eden dobrega in hasnovitega storiti zamore, naj tudi drugi

posnemajo. Izgled, kojega nam Pichlmeier daja, naj podpira moja prošnja, ki se glasi: „Kmetje! poskusite in dajte zeleno krmo skisati se“. Naj bolj je za to sposobno pesino, kuruzino in kapusovo perje, pa tudi vse zelene rastline sploh, jednako tudi plevel, če drugače njegovi obstanki živini škodljivi niso. Skisuje pa se v jamah, 5 do 6 čevljev globokih, 4 do 5 čevljev širokih in po potrebi dolgih. Pri napravljanju takih jam treba je paziti, da se kopljejo samo v ilovnato zemljo, blizo katere ne sme izvirati nobeni studenec; kjer je pa zemlja peščena, mora se jama z opekami sezidati in se zloge ali spahi s cementom zamazati. Tako napravljene jame trpijo dolga dolga leta in ni jih treba popravljati; v njih se tudi krma s prstjo ne onesaži in pomeša. Važno je tudi, da se ogli in stene pri ovih jamah navpično sezi-dajo in napravijo, da se krmine rastline lože stisniti in enakomerniše obležati zamorejo. Ako ravno se razlovrstne rastline v eni jami okisati dajo, je vendar dobro, da se ne pomešajo vse vkup, ampak da se po vrstah polaga, postavim naj prej eno lego kuruzinega perja, navzgor eno lego zeljevega, slednjič pa pesinega perja; zakaj neko se popreje, drugo pa pozneje obleži in skisa. Skisanje pa nima drugega namena, kakor, da se zelena sočna krma mrazu in gujilobe obvarje. Zarad tega morajo jame tako globoke biti, in tudi debelo s prstjo se pokrivati, da mraz do zelenjave ne more. Ednako morajo se odstranjevati vsi tisti škodljivi uplivi, ki bi gujilobe ali trohnenje zelenjave vzročevati utegnili. Taki uplivi pa so toplota in zračni kislec. Vsem je znano, da meso po zimi — ravno zarad pomanjkanje toplote — dolgo frišno ostane, med tem ko v toplem poletju kmalo gniti začne. Ravno tako je znano, da se ribe frišne, nekaj opečene klobase, ako se z oljem polijejo in potem v kositarških skatlicah zraku odtegnejo, držijo mesece in leta. Razun toplote in zraka je pa tudi nekaj mokrote potrebno, prej da kaj gniti zamore. Več je vode, manje kaj gnije; ravno tako ne bode nič gnijlo, kjer vode čisto ni, ali kjer je je premalo, n. pr. pri senu in slami.

Kako težko smo letos otavo in deteljo posušili; kuruzina, sirkova, berjeva slama in pa perje od zelja ter pese bode se težko kaj posušiti dala. Najbolje bo tedaj, da ovo slamo in perje, dokler je še sočno, odtegnemo škodljivemu mrazu, toploti, posebno pa zraku; to se bo naj lažje zgodilo, ako se v zgoraj navedenih in popisanih jamah skisa. Zelenjava se polaga v jama, brez da bi poprej razrezala se, 6 do 9 palcev visoko naenkrat, ta lega se mora dobro potepati in zmučkat, tako da med posameznimi bilkami in debli nobeni zrak ne zaostaja. Precej vedla zelenjava se mora poprej politi, dolga krma pa, kakor kuruzna, sirek in ber, se snopčema v jama polaga. Ako je krma še prstena, mora se omiti. Ker se poteptana krma pozneje vendar še malo usede, treba, da se je nekaj nad jama nakupiči. Tako napolnjena jama se potem s prstjo — 2 do 3 čevlje visoko — pogrne in prst dobro potepta. Ako se je krma že precej poležala, navadno upade in pri ti priložnosti prstena streha rada razpoka; po razpoklinah pa dež in zrak najdeta pot do zelenjave. Zarad tega mora se vselej dobro paziti, da se vsaka poklina taki zadela.

V take jame spravljena krma postane v šestih ali osmih tednih kisla in dobi sladkokisli okus.

Obstoji pa več mesecev, da celo več let; živina, posebno pa svinje jo strašno radi žró.

Navadno se ta krma ne polaga sama, temuč kot prida-tek k suhi in sicer se jemlje od nje četrti del. Iz jame pa se naenkrat samo toliko vzeti sme, kolikor se za dva dni rabi, ker bi se ostali del drugače lahko pokvaril.

Priporočam tedaj vsem kmetovalcem, da naj napravijo taka skisališča in se sklicujem v podporo tega priporočila ne le na svojo lastno večletno skušnja, ampak tudi na izgled, katerega nam v tem obziru daja g. Pichlmeier na Ljubnem.

Peter M. Feuser,
kmetijski potujoči učitelj za Štaj.

Dopisi.

Iz Gorice. Iz našega deželnega odbora se slišijo res prav čudne stvari. Moramo odkritosrečno reči, da smo dozdej bili prav ponosni, da se je v goriškem deželnem odboru uradovalo tudi slovenski, in da je bil slovenski jezik v tem deželnem uradu spoznan in priznan enakopraven, ravno tako kakor laški kot drugi deželni jezik. Dopisovalo